

แนวทางการปรับใช้หลักกฎหมายเรื่อง การเรียกค่าทดแทนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๒๓ วรรคสอง ที่แก้ไขใหม่

นางสาวปณตพร ชโลธร*

สืบเนื่องจากผู้ตรวจการแผ่นดินเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๒๓ วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า “สามีจะเรียกค่าทดแทนจากผู้ซึ่งล่วงเกินภริยาไปในการทำนองชู้สาวก็ได้ และภริยาจะเรียกค่าทดแทนจากหญิงอื่นที่แสดงตนโดยเปิดเผยเพื่อแสดงว่าตนมีความสัมพันธ์กับสามีในการทำนองชู้สาวก็ได้” มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม เนื่องจากหากสามีจะเรียกค่าทดแทนจากผู้ซึ่งล่วงเกินภริยาของตนไปในการทำนองชู้สาวผู้ที่ถูกเรียกค่าทดแทนนั้น อาจเป็นหญิงหรือชายก็ได้ เนื่องจากกฎหมายมิได้กำหนดไว้และผู้นั้นไม่จำเป็นต้องแสดงตนโดยเปิดเผย แต่หากเป็นกรณีภริยาจะเรียกค่าทดแทนจากผู้ที่มีความสัมพันธ์กับสามีของตน กฎหมายกำหนดไว้ว่าผู้ที่มีความสัมพันธ์กับสามีของตนต้องเป็นหญิงเท่านั้น หากเป็นกรณีชายอื่นมีความสัมพันธ์กับสามีของตน ภริยาก็ไม่สามารถเรียกค่าทดแทนได้ นอกจากนี้ ต้องเป็นกรณีที่มีการแสดงตนโดยเปิดเผยเพื่อแสดงว่าตนมีความสัมพันธ์กับสามีในการทำนองชู้สาวเท่านั้น หากไม่แสดงตนโดยเปิดเผยก็ไม่สามารถเรียกค่าทดแทนโดยอาศัยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๒๓ วรรคสอง ได้ จากข้อแตกต่างดังกล่าวจะเห็นได้ว่าบทบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๒๓ วรรคสอง คุ่มครองสิทธิของชายผู้เป็นสามีและหญิงซึ่งเป็นภริยาอย่างไม่เท่าเทียมกัน โดยให้ความคุ้มครองแก่สามีมากกว่า จึงเป็นการปฏิบัติต่อสิ่งซึ่งมีสาระสำคัญอย่างเดียวกันให้แตกต่างกัน เป็นการปฏิบัติต่อสามีและภริยาอย่างไม่เสมอกันในกฎหมาย ให้ความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างไม่เท่าเทียมกัน ทำให้ชายและหญิงมีสิทธิไม่เท่าเทียมกัน และเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม อันเป็นการขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม

ต่อมาวันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๗ ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยที่ ๑๓/๒๕๖๗ ให้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๒๓ วรรคสอง ดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ และในวันเดียวกันนั้นเอง ที่ประชุมวุฒิสภามีมติ “เห็นชอบ” ร่างกฎหมายสมรสเท่าเทียม โดยร่างดังกล่าวยกเลิกประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๒๓ ทั้งมาตราและระบุว่าจะให้ความต่อไปนี้แทน

“เมื่อศาลพิพากษาให้หย่ากันเพราะเหตุตามมาตรา ๑๕๑๖ (๑) คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีสิทธิได้รับค่าทดแทนจากคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งและจากผู้ซึ่งได้รับการอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่อง หรือผู้ซึ่งเป็นเหตุแห่งการหย่านั้น

คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะเรียกค่าทดแทนจากผู้ซึ่งล่วงเกินคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งไปในการทำนองชู้สาวหรือจากผู้ซึ่งแสดงตนโดยเปิดเผยเพื่อแสดงว่าตนมีความสัมพันธ์กับคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งในการทำนองชู้สาวก็ได้

ถ้าคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยินยอมหรือรู้เห็นเป็นใจให้อีกฝ่ายหนึ่งกระทำการตามมาตรา ๑๕๑๖ (๑) หรือให้ผู้อื่นกระทำการตามวรรคสอง คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งนั้นจะเรียกค่าทดแทนไม่ได้”

*ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา

อ้างอิง สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, ศาลรัฐธรรมนูญ, สำนักกฎหมายและวิชาการ สำนักงานศาลยุติธรรม

ตามกฎหมายสมรสเท่าเทียม มีการปรับเปลี่ยนถ้อยคำจาก "ผู้ซึ่งล่วงเกินภริยา" เป็น "ผู้ซึ่งล่วงเกินคู่สมรส" พร้อมทั้งยกเลิกเงื่อนไขที่กำหนดพฤติกรรมแตกต่างกันระหว่างฝ่ายสามีและฝ่ายภริยาเพื่อให้กฎหมายคุ้มครองคู่สมรสทุกเพศสภาพอย่างเท่าเทียมกันตามหลักการของกฎหมายสมรสเท่าเทียม ปัจจุบันกฎหมายดังกล่าว มีผลใช้บังคับอย่างเป็นทางการแล้วตั้งแต่วันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๖๘ หลังจากประกาศในราชกิจจานุเบกษาไปเมื่อวันที่ ๒๔ กันยายน ๒๕๖๗ ดังนั้น ศาลควรต้องใช้หลักเกณฑ์ตามมาตรา ๑๕๒๓ วรรคสอง ที่แก้ไขใหม่นี้กับคดีที่มูลเหตุแห่งคดีเกิดขึ้นตั้งแต่วันที่กฎหมายมีผลใช้บังคับเป็นต้นไป เพราะแม้พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ ๒๔) พ.ศ. ๒๕๖๗ นี้ไม่ได้มีบทเฉพาะกาลทำนองว่า พระราชบัญญัตินี้ไม่กระทบถึงนิติกรรมสิทธิ หน้าที่หรือความรับผิดชอบตามกฎหมายอันได้กระทำลงหรือมีขึ้นก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับก็ตาม ศาลพึงต้องตีความว่ากฎหมายนี้ไม่มีผลย้อนหลังเพื่อความมั่นคงแห่งสิทธิและคุ้มครองผู้สุจริตตามกฎหมายทั่วไปนั่นเอง

สำหรับการกระทำตามฟ้องที่เกิดขึ้นตั้งแต่วันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๖๘ เป็นต้นไปนั้น ศาลไม่จำเป็นต้องยึดถือตามแนวฎีกาเดิมที่ว่า การที่ภริยาจะเรียกค่าทดแทนจากหญิงอื่นที่มีความสัมพันธ์กับสามีของตนในทำนองชู้สาวได้ ก็เฉพาะแต่หญิงนั้นต้องแสดงตนโดยเปิดเผยว่ามีความสัมพันธ์กับสามีของตนในทำนองชู้สาว ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๒๓ วรรคสอง เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๐๘๕๑/๒๕๕๕ ที่วินิจฉัยว่า การที่ภริยาจะเรียกค่าทดแทนจากหญิงอื่นที่มีความสัมพันธ์กับสามีของตนในทำนองชู้สาวได้ก็เฉพาะแต่หญิงนั้นต้องแสดงตนโดยเปิดเผยว่ามีความสัมพันธ์กับสามีของตนในทำนองชู้สาว เมื่อโจทก์เพียงแต่สงสัยในความสัมพันธ์ระหว่างสามีโจทก์กับจำเลย เช่น การที่สามีโจทก์ไปค้าประกันหนี้เข้าซื้อรถยนต์ให้จำเลย การรับฟังผู้อื่นเล่ามาว่ามีคนต้องการโทรศัพท์ไปหาสามีโจทก์ เมื่อโทรหาจำเลยก็ติดต่อกับสามีโจทก์ได้ หรือมีผู้เล่าว่าสามีโจทก์ไปหาจำเลยที่บ้านเช่า แต่ไม่ปรากฏว่า มีพยานอื่นสนับสนุนยังไม่พอฟังว่าเป็นการแสดงตนโดยเปิดเผย ทั้งการที่จำเลยกับสามีโจทก์อยู่ด้วยกันตามลำพังในโรงแรมชานเมือง แม้เป็นพฤติกรรมที่ทำให้น่าเชื่อว่าจำเลยอาจจะไปมีความสัมพันธ์ชู้สาวกับสามีโจทก์ก็ตาม แต่เมื่อสิทธิที่โจทก์จะเรียกค่าทดแทนจากจำเลยนั้น จำเลยต้องแสดงตนโดยเปิดเผยเพื่อแสดงว่าตนมีความสัมพันธ์กับสามีโจทก์ในทำนองชู้สาวเท่านั้น แต่การกระทำความผิดดังกล่าวมีลักษณะเป็นการลักลอบและพยายามปกปิดการกระทำให้ทราบกันตามลำพังระหว่างจำเลยและสามีโจทก์ โจทก์จึงไม่มีสิทธิเรียกค่าทดแทนจากจำเลย ดังนี้ คำพิพากษาดังกล่าวเป็นการปรับใช้หลักเกณฑ์การเรียกค่าทดแทนตามกฎหมายเดิม ซึ่งน่าจะใช้เป็นแนวบรรทัดฐานไม่ได้อีกต่อไป

ส่วนปัญหาว่าการกระทำของจำเลยถือเป็นการล่วงเกินคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งไปในทำนองชู้หรือเป็นการแสดงตนโดยเปิดเผยเพื่อแสดงว่าตนมีความสัมพันธ์กับคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งในทำนองชู้หรือไม่ย่อมเป็นปัญหาข้อเท็จจริงที่โจทก์มีภาระการพิสูจน์ และขึ้นอยู่กับพยานหลักฐานในแต่ละคดีไป